

ANNUENTE ALTISSIMO

Collegij Ethici

DISPUTATIO SECUNDA

De

MORUM SEU ACTIONUM
HUMANARUM ULTIMO FINE

idej;

S U M M O B O N O,

In Regia Academia Aboënsia

PRÆSIDE

Consultissimo ac Praelarissimo Viro

M. MICHAELE O. VVEXIONIO

*Pol. ac Histor. Prof. Ordin. Celeberrimo ac laudatissi-
mo, Præceptore ac Mecænate reverenter
devenerando.*

RESPONDENTE

JACOBO P. CHRONANDRO VV-Gothiæ Specie
Ser. Reg. Maj. Stip.

Publicæ ventilationi commissa 27. Novemb.

A B O Æ,

Excedebat Petrus Wald/ Acad. Typogr. 1647.

Amplissimo, Consultißimo, maximaq; rerum expe-
rientia politiß.

V I R O,
DN. PETRO L.

V I G E L I O
J. U. D. Eminentiss. Regij Aboënsis Affectori
longè graviss. Mecænati propensissimo,
ac nutritio meo liberalissimo, sum-
meitaq; perpetim suspi-
ciendo,

Hanc Disput.

Ritteraturae Reverenter
et CHRONANDRO NNGMUSP
officiose
consecro & offero

J. Chronander

COLLEGII ETHICI
DISP. II.

MORUM SEU ACTIONUM HUMA-
NARUM ULTIMO FINE;

SUMMO BONO

Respond: JACOBO PETRI CHRONANDRO VVestroGotho

THESIS I.

Quandoq; videm tota hæc philosophiæ pars actionem aliquam respicit, quæ semper scopum ac finem quædam propositum habet, aut certè habere debet, Stultus enim est qui actionem nullius rei gratiâ suscipit. De fine igitur actionum humanarum ultimo & S U M M O, uti vulgariter appellatur, BONO, Beatitudine seu felicitate, hic nonnihil differendum erit; ut hoc perspecto, media eò tendentia, ipsas V I R T U T E S, tanto majori studio indagemus, melius & accuratius pernoscamus.

I I. Esse autem aliquem humanarum actionum finem; haud difficile probatu: Et jam ratione non levius stabilitum esse videtur. Cum nihil frustra fiat. Sicut namq; *in & ab ipsa* naturâ nihil gratis suscipitur; Ita & hominum vix ullus, planè non amens, adeò stupidus, ut absq; certâ intentione & fine quicquam aggrediatur, prout ex particularibus actionibus pater. Et si vel infantem iam fari incipientem quare hoc vel illud agat interroges; aliquem certè scopum prætenderet.

III. Si igitur dantur actionum *finis* prout jam ex alla-

A

tis

tis constat, dabitur utiq; & *finis ultimus*, in quo summa felicitas & maxima collocanda erit: Ne hujus quoq; fine aliquo posito, & rursus illius, atq; sic consequenter in infinitum tendatur. *Quod est absurdum.* Plura passim in hanc sententiam occurunt, quæ ut magis trita h̄c consulto omittuntur.

IV. Obijci tamen varia solent. i. Miserrima hominis cōditio in afflictissimo hocce peccati flatu, ubi etiā in multis longè infra belluarum conditionem prolapsus esse deprehenditur: quippe qui lachrymis nascitur, lachrymis vitam traducit, lachrymis deniq; moritur, juxta Poëtam:

Flens ego sum genitus; celebrantur funera fletu;

Transacta innumeris vita fuit lachrymis.

Unde haud absurdē dixerat, qui dixit, hominem è terrā & lachrymā conflatum esse. In quam etiam sententiam Arist. referente Stobæo sermon. 69. asserit: hominem imbecillitatis exemplum esse, ludibrium in vidie, & calamitatis trutinam. Reliquum pituita & bilū, Qibus & similibus si quotidiana jungatur experientia, de continuis gemitibus, lachrymis & singultibus luculentissimum perhibens testimonium, facile persuadere & evincere videntur, nullam in hoc mundo beatitudinem, felicitatem aut summum bonum esse vel inveniri posse. Ubi cunq; enim summa est miseria ibi felicitas & beatitudo planè exulat; Atqui inter homines in hac lachrymarum valle viventes summa reperitur miseria; uti jam probatum: Ergo.

V. Huc etiam facit illa Solonis græc; Sap. authoritas, Cræso Lydorum Regi prosperæ fortunæ flatu turgido respondentis, ut Ovid. 3. metamorph: reddit.

Ultima se nper

Expe-

Expectanda dies homini dicitur beatus

Ante obitum nemo supremaque funera debet.

Cui quoq; congruit proverbialis locutio, nostra vernacula circumferri solita; *Ingenian præfatas salizib; for an han hafwer sat sit Swepeklade;* id est: Tum demum de cuiusvis felicitate constare, cum jam feretro illatus est. Idq; propter incertos eventus qui sæpè incident, ut qui *hodie felix* appareat: *Cras miserimus videri poterit.* Unde & tritum illud: *Mortuum laudare iustum est.* Hinc facile concluditur: *Sin nemo ante obitum felix meritò dicitur; sum nulla in hac vita invenitur felicitas aut Beatitudo;* Sed verum prius (uti paulò ante declaratum) ergo & posterius. Consequentia etiam patet; ubi nemo est felix, ibi nulla esse potest felicitas. Siquidem *accidentis esse est inesse.* Et, dici requirit inesse. Ut vulgo loquuntur,

VI. Congruit insuper hæc ipsa assertio apprimé cum *sacris literis*, non uno saltem in loco præsentis vita miseras exaggerantibus, ut notiss. ille textus Eccles. 40. Job. 14.

Ecclesiast. I. Joh. 16. hominem sc, multis miseriis repletum: omnia in hoc mundo vanitatem esse; in his terris afflictiones nos manere. Et huius generis perplurima. In futura autem demum vitâ felicitatem & beatitudinem sequuturam. Hic commorandi saltem diversorum; Ibi vero habi tandi tabernaculum concedi. Non enim habemus hic manentem civitatem ad Hebr. 13. v. 14. Verum politœuma nostrum est in cœlis. Ad Philip. 3. v. 20. Unde non tantum homines sed & reliquæ creaturæ liberationem expectant Rom. 8. 22. &c. Idq; propter peccatorum contagionem à quâ nec sanctissimi etiam immunes esse possunt. *Ubicunq; igitur sacra pagina meram testatur esse vanitatem, omnigenas molestias, inconstantiam & cuncta afflictionibus plena;* ibi Beatitudo sive felicitas existere nequit; Sed in mundo talia inveniri scriptura abunde testatur ut prius ostensum, & pluribus ostendi posset: Ergo.

VII. Poterit idem adhuc alijs confirmari rationibus Philosophicis 4. *summa felicitas* (ut inter saniores, philoso-

phos convenit, & deinceps patebit) in perfecta operatione secundum virtutem optimam & perfectissimam in vita perfecta consumit; Arl. I. Eth. c. 7. At qui nullus hominum in hac vita repetitur qui perfectissima virtute pollet, vita ergo omnimode perfecta gaudet; Nullus igitur felicitate praeditus invenietur. Sublatâ enim causa effectum quoque tolli necesse est. Perfectam vero virtutem humana infirmitas impedit; Quæ etiam cum multis aliis defectibus summi boni fruitionem avertunt.

VIII Et denique, cum de S. Boni essentiâ, quidnam illa sit & in quonam consistat, tot, tam diversæ, tam discrepantes tamque absurdæ passim sint opiniones, vanum esse videtur S. aliquid B. in hac vita statuere. Si enim manifestum esset summum Bonum dari, cur non facile inter eruditos præsertim de eo conveniret? Sed de eo minimè convenit (prout infra laetus diducetur) Nullum proinde S. B. aut felicitatem in hoc mundo esse verosimilius videtur.

Atque haec sunt præcipuae rationes quibus S. B. negare & ex hoc mundo exterminare adversarij conari solent.

IX. Sed conantur saltem, at frustra (quemadmodum etiam olim Democritus, Leucippus & Epicurus omnem finalē causam è natura sublatum iverunt teste Arist. 2. phys. c. 8.) Nam Resp. Sed breviter ad allata argumenta I. In prima ratione duplex deprehenditur cum primis paralogismus: Prior à dicto secundum quid ad dictum simpliciter: posterior, accidentis. Homo namque in hoo statu peccati vel respectu corporis quod corruptibile est, vel respectu animæ, quæ immortalis, consideratur: Illud varijs afflictionibus & fortunæ casibus obnoxium est; haec vero quosvis iniquæ fortis insultus patienter fortiterque perferendo & ab honestatis tramite nusquam discedens beatitudine suâ perfruitur. Conf. Epictet. Enchirid. c. I. & seqq. Deinde sublati accidentibus & instrumentis quibusdam summi Boni, quæ ad splendorem tantum faciunt; Essentia nihil

hilominus felicitatis salva manere potest. Addatur insuper, de quo etiam infra, summam in hac vitâ miseriam relative dici, respectu omnimodâ beatitudinis & æternæ.

X. In secundo argumento Solon cum vulgo loquitur de bonis tantummodo *externis*, *corporis & fortunæ*, quæ mutationibus obiecta sunt. Non de *internis animi* scilicet, ut-pote virtutibus & earum exercitijs. Est itaq; *Elenchus* op: *positorum* dum non opponenda opponuntur, ut satis patet. Aliás enim si omnimodè negetur beatos esse in hac vitâ qui post mortem demum civiliter felices fuisse verè dicuntur: opinio ista seipsum refellit. Præteritum quippe semper presupponit præsens. Quod inter alia fuis ab Arist. i. Eth. c. 10. demonstratur.

XI. Ad 3tia objectionis ex *sacro codice* petitæ solutionem, notanda distinctio inter beatitudinem seu felicitatem divinam, celestem, *Theologicam* sive spiritualē de quâ Joh. 17. v. 3. quam Dei frumentum Scalig. vocat. Et humanam mortalem seu civilem, quæ industriâ & humanis viribus acquiri potest. Illam non nisi in spe hic inveniri cum Apost. Rom. 8. 24. fatemur.. Hanc verò etiam in hac vitâ obtineri & inveniri posse asserimus. Addere etiam hoc loco licuerit; summam in hoc mundo miseriam vocari in collatione ad beatitudinem istam, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, neq; in cor & imaginationem hominis ascendit 1. cor. 2. v. 9. & Esai. 64. v. 4.

XII. Ut 4to argum: contrar. satis fiat, observ. dist. inter summi Boni essentiam & existentiam: *Essentia* est actus quo secundum se intelligitur, juxta speciem sive communem naturam, quæ definitione exprimitur.. *Existencia* verò quo res extra animum subsistit: id est actu existit, & in singularibus sive individuis invenitur. Conf. fascic. contr. Eth. sect. 1. memb. 2. Quæst. 11. q̄ ult. Reperitur S. B. in specie humana quoad essentiam; licet difficulter in

individuū & quosd existentiam. Neq; enim cum perfe-
ctis hominibus pleneq; sapientibus versamur: Sed bene
nobilcum agitur si aliqua virtutis species appareat. Cic.
in offic. Rara quippe virtus perfecta; ideoq; cara.
Quod ejusdem essentiam non imminuit sed innuit. A-
liqua autem individua humana civiliter etiam felicia in-
veniri, exempla Abrahami, Iacobi, Iosephi, Davidis, Gustavi M.
&c. Et heroum quorundam nostri temporis evincunt.

XIII. Ad s.tam instantiam, præter vulgatum; Er-
rantium multitudinem nullum errori patrocinium parere:
Resp.invertendo argumentum: Si diversæ sunt hominum
literatorum, doctorum & cordatorum de hominī in mundo felici-
tate opiniones, in quonam consistit; sequitur eam aliquid esse.
Alias enim pro rorsu frustranea esset omnis de eādem di-
sceptatio. Quin potius dissensus ejusmodi rei nobili-
tatem & excellentiam arguit; quam non ista de vulgo
animæ, sed sapientissimi quicq; saltem assequuntur.
Atq; sic constat aliquam etiam in hoc mundo Beatitudinem & Felicitatem dari.

XIV. In quanam autem re felicitas illa consistat, in-
ter omnes nec prius seculis convenerat, nec cunctis ad-
huc plane idem est judicium atq; imaginatio. Epicu-
rum & dicitis & factis bestialē ac voluptuarīam vitam opti-
mam & felicissimam tenuisse multorum constans est op-
nio. Aeschylus philosophus & Poëta, primus Tragœdia-
rū inventor, in dormiendo sumam posuit felicitatem; qd alto
imersi sopori nec corporis dolores nec animi perturba-
tiones sentiant. Sed ipse ad paludem mœotidem stertens
à lepore, quem caveā fœtili inclusum aquila in sublime
extulit, decidente contuso cranio expiravit. Pindarum in
vacuitate dolorum corporis, molitie & delitijs beatitudi-
nis apicem fixisse ferunt. Zenonem philosophum in lu-
cta victoria. Anacharsidem in vindicta & ulciscenda inju-
ria inferenti illatā S. B. reputasse. Cui cōsonat illud Poëtæ

Est vindicta bonum, quo non jucundius ullum.

XV. *Sarmatarum gens* hujus vitæ felicitatem statuif
vino ingurgitari, exsaturari & impleri. *Corinthij dies no-*
ctes, ludendo consumere, pro summâ felicitate habuerunt.
Crates philosophus in *prospera navigatione*. Nimurum
periculis defunctum & portum attingentem felicissi-
mum judicavit. *Stilpo* in *amplitudine potentiae*: *Simonides* in
gratiâ apud cives: *Architas* philos. in *victoria* ex prælio re-
portata: *Gorgias* philos. in audiendis *rebus jucundis*: *Chry-*
sippus philosophus: in *splendidis ædificijs extruendis* summam
felicitatem posuit. *Antisthenes* in *famâ* post mortem su-
perstite: *Euripides* in *formosa uxore*. *Sophocles* in *libe-*
rîs patri succedentibus. *Palemon* in *Eloquentia*. *Theo-*
misto in *generis nobilitate*, *Aristides* in *corporalium bo-*
norû abundatiâ; ut & *Heraclitus* in *thesaurorû possessione*.
Quæ omnia Horolog. princip. Lib. 1. c. 40. plenius refert: magnam partem irri-
fione quâm refutatione digniora.

XVI. Quid præterea de præcipuis & maximè præ-
minentibus circa hanc materiam opinionibus tenen-
dum; videlicet vel eorum qui in *voluptate* & *delitijs*, vel
qui in *honore* & *nobilitate*; vel in *divitijs* &c: summam fe-
licitatem esse volunt; ante hac in *fascic. contr. Eth. compendio* & sufficienter expressum est. Et philosophus.
i. Eth. Nichom. cap. priorib⁹ alijq; ex eo uberiorū declarant.

XVII. Pro voluptate cum *Eudoxo* pugnantes, ut id ad-
huc obiter notemus, inter alia sic obijcere solent: Ad quod
naturali *inclinatione* ferimur, toto nisu contendimus, illud ipsum
potissimum est noster finis & S. B. Atqui ad voluptatem omnes
magno impetu ferimur, Sicut è contra dolorem fugimus &
virtuti non sine difficultate litamus: Ergo.

XVIII. Sed hoc & similia (quæ apud Heider. part. i.
philos. moral. pag. 95. & seqq. vides) facilè diluuntur, ad-
hibitâ distinctione *fascic. contr. Eth. sect. 1. memb. 2. 9. 8.* sic ap-
plic.

plicando: ad corporeas voluptates toti non ferimur, sed caro saltem corrupta titillat parte meliori, ipsa scilicet ratione, revocante. Animi vero voluptatem ut summæ felicitatis sive sociam sive filiam recte expetimus.

XIX. Trīta inter Stoicos & Peripateticos controversia, anne in virtutis habitu, anne in ipsa virtuosâ actione, summa felicitas collocanda? Non videtur esse magni ponderis: cum neq; hæc sine habitu commode procedat. Neq; is hæc diu destitui queat. Copiosa vide in Heider. p.125. & seqq. dubium autem ipsum unā cum alijs graviter & nervosé à Piccolom. gr. 9. c. 14. Hunc in modum deciditur: summum hominis Bonum situm est in virtute ut in fundamento, in actione ut formâ & postremâ perfectione: In voluptate, ut in affectione: in natura & fortuna bonis, ut in instrumentis, in honore & gloria ut signo: in animi tranquillitate & vita natura consentaneâ, ut in fructu: In DEO, ut in obiecto. In conspiratione omnium bonorum, ut cumulo.

XX. Quapropter istis vel alijs aliorum vanis opinionibus nihil obstantibus rectè concluditur summum, quod hic querimus, Bonum & maximam felicitatem esse virtuosé agere, recteque rationi congruenter vivere. Si cuti è contra summa & maxima est miseria turpiter a tatem traducere, vitijs se se fadare & cooperire.

XXI. In eo quippe bono quod est homini proprium ac domesticum non cum brutis commune, firmum ac stabile, non ad aliorum nutum mutabile, seipso contentum & propter se desideratur, inter omnia perfectissimum, humano tamen studio acquire potest; summa hominis felicitas est civiliter collocanda: Ista namq; præcipua summi boni notæ ac proprietates constitui solent. Atqui honesta & virtuosa actio est talis: Homini scilicet domestica & propria, belluis

d. ne-

denegata secus quam corporeæ voluptates: firma & stabilis, quæ non ad aliorum lubitum variatur uti externus honor; &c: Ergo in actione virtutis & honestà vitâ summa hominis felicitas civilis sita est.

XXII. Verum obicitur hic, satis ingeniosé: omnis actio est propter finem: Si igitur S.B. est actio virtuosa; sequitur & illud esse propter finem alium, atq[ue] ita non posse dici finem ultimum & summum bonum. Quo enim datur aliquid superius & ulterius illud non est supremum & ultimum.

XXIII. *Resp. per distinctionem, inter actionem ultimam,*
quæ ad ulteriorem finem non tendit aut dirigitur. :
Et intermedium, quæ semp̄ finis alicujus gratiā suscipitur.
Atq; hinc limitanda venit major hoc modō: Omnis actio
intermedia est propter finem. Si jam subsumatur de S.B., mi-
nor prop. manifestē falsa erit. Sumū enim bonū nō inter-
mediā, sed ultimā actionē sive operationem esse p se clarū
est. Ultima nimirū in suo genere atq; ordine & finis sum-.
ra; licet respectivē & in certo rerū gradu atq; ordine ad
aliud nempe Dei gloriam, hominis æterna sal' [ad quam
temporalis ac civilis meritō dirigenda] à Christianis re-
ctē referatur. Neq; enim absurdum est in alio genere
supra se quid perfectius agnoscere, quod tamen in suo
genere perfectissimum habetur: ita homo in suo genere
perfectissimus esse potest, licet D E U M infinitismodis
perfectiorē habeat. Et formica in suo genere perfectissima,
Hominem tamen perfectiorem agnoscit.

XIV. Atqui dubitari potest, immo à non semi-
ne dubitatum est, an ejusmodi sententia, que S. B. in operatione
sive actione secundum virtutem constituit, inter Christianos tole-
randa & acceptanda sit? Qui negant hunc potissimum in
modum argumentatur; Si summa hominis Christiani bea-

Titudo in bono increato consistit, videlicet in Deo & e-
ius substantia in column. B. Obj. 5. b. & ens & manens sic alijs
agnum qd. dicitur & dicitur. ubi dicitur more vanitatis ibi nullus
est studium & desiderium. subiecta & normata de nihil manet.

ius contemplatione ac cognitione; sequitur eandem in Nullo fini, q^{uod}
actione collocari non posse: Duo enim summa sicut in opere pars
mul cōsistere nequeūt, atq; pri^o est verū, juxta illud Joh^{17. v. 3.} & similia scripturæ loca, E. & posterius. 2. Sen^{xxviii, p. 150}
tentia hominis Ethnici de S. B. non potest aut debet esse
hominis Christiani; Sed hæc est vel fuit hominis Ethnici
nimirum Aristotelis, qui i, Ethic, c. 13. & L. 10. c. 7. & 8. de-^{deum, d. 5. 4.}
finit S. B. seu beatitudinem quod sit operatio anime rationa-^{lil. d. 5. dubita}
lis secundum virtutem optimam & perfectissimam in vita perfe-^{men d. 5 bona}
ctà. Ergò hæc non potest aut debet ab homine Christi-^{h. nullus p. 1. 1. 1. 1. 1.}
ano defendi.^{S. b. sag. illum re f. frusta. et nro d. 5. q. 1. ad. idem virtutem optima-}
XXV. Hisce tamen non obstantibus, opinionem & principium, or-
istam vel à Christianis sine absurditate foveri posse vide-^{p. 1. 1. 1. 1. 1.}
tur.. Quicquid enim probitatem & virtutis studium in ho-
mīne efficaciter excitat, id Christiano indignum non est; Atq;
hac opinio, (S.B. in actione virtuosa consistere) probitatem &
studium virtutis summovere & efficaciter excitat; Ergò homīne
Christiano non est indigna. Major propositio per se clara
est. quanquam enim virtutibus nostris aut bonis ope-
ribus æternam salutem mereri nequeamus? Honestas
tamen actiones & virtutum exercitia multis ac gravibus
de causis necessaria esse Orthodoxi etiam Theologi recte do-
ent. Vid. Chemnit. disp. 15. quod bona opera sint ne-
cessi: Et Hutterus loco de bonis operibus quæst. III. Neq;
minor siue assumpt: obscurā ratione nititur. Ecquis e-
nim id ipsum omni studio & summā contentionē non
sestabitur, quod beatitudinem atq; felicitatem summam
polliceri intelligit perivasum q^{uod} habet.

XXVI. Priori objectioni facile occurritur, adhibitā
distinctione antea citatā, inter beatitudinem spiritualem &
civilem. Illa in solo Deo ejusq; visione & contempla-
tionē consistit; hæc vero in honestā operatione. Un-

de propositio restringenda ac limitanda venit hunc iā modum: Si sumus homini Christiani beatitudo circa illis in bono in-
creato consistit sequitur eandē in actione colloquari nō posse; quā sic
circumscrip̄ta assumptio corruit; neq; allegatā ratione
vel aliter erigi aut stabiliri poterit.

XXVII. Posterioris argumenti vis infirma satis est, pro-
positio enim negatur; utpotē quā simpliciter vera
non est. Neq; enim omne quod Ethnicis placuit, vel
illis tanquam inventoribus tribuitur, à Christianis indi-
scriminatim est rei sciendum. Ethnici artes mechani-
cas multaq; præclara tatis invenerunt pace & bello utilia,
quā propterea, dummodo in vero & legitimo usu ad-
hibeantur, rei sciere stultum foret. Quin & sacræ literæ
honesté viventes ac recta facientes beatos pronunciant-
Math. 5. &c. 24. v. 46. Luc. 6. item Joh. 13. v. 17. Et Apostolus Paulus Aratum
poetam Ethnicum citare, eiusq; verbis uti religionem non habuit Acto. 17.
v. 18. Quippe mundis omnia munda. Et tantum de hac etiam contro-
versia breviter dictum sufficiat.

XXVIII. Coronidis loco, præter eas distinctiones quas in fastic:
Quæst: Ethic. Sect. I. memb. 2. 9. 3. & 4. attulimus hic obiter notemus; Bo-
nitatem 1. aliam transcendentalē esse, quā omni enti convenit, cui ad essentiam
sibi debitam nihil deest. Omnia quippe à Deo creata erant valde bona
Genes. 1. 2. Aliam Naturalem quā id significat quod naturæ cuiuslibet con-
gruit: Ut homini bipedem esse, recte incedere. Sicut elaudicare &c. malum
& debite perfectionis privatio est. 3: Aliam moralem, quā est actionis con-
gruientia cum recta ratione. Quam hic primarij respicimus.

XXIX. Solet etiam Bonum dividī in honestum, utile &
lucundum. Illud pér & propter se; istud commodi cau-
sā hoc saltem voluptatis gratiā appetitur. Quā omnia
ignūm ad in censum bonorum haud imēritō referuntur; dummodo
honestas familiā ducat. Alias etiā in codē s̄pē cōcurrūt:

XXX. Summum Bonum Philosophicum, aliud Theoreti-
cūlātātē cum est, qd in jugi & pfectā entium & potissimum sūm-
mi entis contemplatione consistit: Aliud Practicum, qd
hic iam in supiorib⁹ declaratum est, prudentiā directum

in honestâ actione consistens, plura quære apud Heider.
Philos, moral, part. I. & alios'.

XXXI. Malum verò unde miseria & infelicitas Beati-
tudini & summo bono contraria, p̄ essentiam nullum da-
tur. Illud enim per antea posita, increatum & sic Deus
esset. Quod Manicheorum absurditatem redolet. Na-
tura autem mala sunt defectus & adversa quævis, ma-
la pœna Theologis vocari solita. Morale malum est
ipsum vitium & omnis gen eris turpitudo, quæ malum
culpæ audit; Ab ipso Diabolo introductum & per lapsum
primorum parentum in omnes posteros propagatum.
Omnipotens æternus Deus, à quo omne bonum, qui ē
ipse infinitè & independentè per essentiam bonus, ab
omni malo nos liberet veriq̄ boni participes faciat.

P A R A D O X.

Homo vitiosus, quā talis, magis à Deo distat quam fera,
vel jumentum. Piccol. gr. 9. c. 49. in f.

Datur Ens bonum, quod est pessimum.

C O R O L L A R I A

I. Deus est causa efficiens Summi Boni Universa-
lis; humana verò industria particularis.

II. Finis beatitudinis cui applicatur est ipse homo.

III. Beatitudo & jucunda est, & honorabilis unde
& voluptatem bonamq̄ conscientiam; & decus atq;
honorem parit.

IV. S. B. sive felicitas quā essentiam non varia-
tur; quā gradus autem & ratione subjectorum augetur
vel diminuitur.

V. Nihil. præter bonum appetitur.

Ad
Juvenem philareton.

Doctrinā & Humanitate conspicuum.

D. JACOBUM P. CHRONANDRUM W.G.

Amicum suum colendum de Bonitate Morali elegan-
ter disputantem.

Non Vir dispergisse potest Bonus; usq; placebit
Sed sine fine Bonis, & sine fine Deo:

Contra, qui Malus est, nullā mīsi crede valebis
Luce Bonis, nullā lu. e placere Deo.

Perge alaudatis laudarier, o Bone Jacob,

Laudent vel culpent nil q; morare, Mali!

Virtus post mortem comes est: comitatur cunctis:

Hac verē Felix qui comitatus agit.

Festinus dabantur iubens

ENEVALDUS SVENONIUS

smol.

Politissimi Magnaq; Expectationis Juveni

DN. IACOBO P. CHRONANDRO W Gotho,
Philosophia & vera virtutis cultori maximè strenuo, de summo

Bono Civili civiliter & Docte di serenti,

D enotat ecce KRONOS Græcis Tempis, Gothicæq;
Lingua idem & Darp/patris honesta domus.

Inde CHRONANDER mi frater inviissime, ducis
Nomen, quo curæ sit magis atq; tibi

Tempus: Nam primò quamvis tibi durius hocce
Visum est, nunc vincit durior ecce labor.

Sedulus assiduo te pus quia tempore volvis,

Non ins req; si ul jure CHRONANDER eris.

Tempus tu s; rvas, veniendo quod perit acer

Ardua dum tractas tempore qua q; tuo.

Tempus non nullum vacuum tibi, docte CHRONANDER.
Datq; fidem dictis culta Sophia meis.
Tempore presenti, quæ sint fastigia summi
Summa Boni, Svadâ concomitante probas.
Tempus servantem servat quoq: tempore virtus:
Magic & tu frater; Tempore clarus eris.

Patriotz, Amico & Fratri suo veré Orcteo
constans velut Pylades, sancto pede
ergo amoris adscit.

JOHANNES S. WASSENIUS W.G.

INe civile bonum quo homines meditantur acutè
Consistat summum: Quæstio valde gravis.
Bellum qui gessit de viciis hostibus eris.
Vult sanè in armis dicere palmiferis:
Musarum assiduus cultor profitetur aperte
Doctrinam cunctas vincere divicias;
E contra fatur quem vicerat ardor habendi,
At ipsi fama est, ambitionis amor.
Sed abeant omnes, dum tu dilecta sororum
Progenies dicas actionem esse bonum
Summum virtutis; Thema hoc defendis acuto
Iudicio, firmas & simul Eloquio,
Es bonus hincq; bonus dicere Iacobe, & frati!
Inq; loco celso nomina clara feres.
Spectatae virtutis optimæq; spei Juveni
D.N. IACOBO CHRONANDRO
Sympatriotæ & amico plurimum dilecto ani-
mitus gratatur

HAQVINUS L, JAVELINUS W.G.